

SUKAKTYS

Gamtos tyrimų centro mokslinei Paukščių ekologijos laboratorijai – 50

1973 m. liepos 12 d. įkurta kaip Ornitologijos laboratorija (dabartinis pavadinimas „Paukščių ekologijos laboratorija“ suteiktas 1998 m.) Lietuvos mokslų akademijos Zoologijos ir parazitologijos institute, kuris vėliau vadintas Ekologijos, Vilniaus universiteto Ekologijos institutu, kol galiausiai 2010 m., prijungus Botanikos, Geologijos ir Geografijos institutus, jis buvo reorganizuotas į valstybinį mokslinių tyrimų institutą Gamtos tyrimų centrą, sėkmingai veikiančią iki šių dienų. Gamtos tyrimų centras yra pasirašęs asociacijos ir bendradarbiavimo sutartį su Lietuvos mokslų akademija.

Pirmuoju laboratorijos vadovu tapo habil. dr. Mečius Valius. Vėliau laboratorijai vadovavo dr. Vytautas Skuodis, habil. dr. M. Valius, akad. habil. dr. Mečislovas Žalakevičius, dr. Mindaugas Dagys (iki dabar). Laboratorijos įkūrimas buvo sietas su ornitologinių tyrimų plėtra, ornitologinio tinklo įkūrimu ir fundamentinių bei praktinių uždavinių sprendimu aviacijoje, medicinoje, žemės, komunaliniame, miškų ūkyje bei aplinkosaugoje.

Ornitologijos laboratorijoje vykdyti įvairios tematikos fundamentiniai tyrimai – paukščių migracija, migracijos dėsningumai ir jų valdymo mechanizmai, migracijų ekologija ir teorija, paukščių adaptacija kultūriname ландшаfte, domestikacijos ir sinantropizacijos problemos, ekologinės fiziologijos ir populiacijų ekologijos problemos, vykdyta mokslinė veikla, susijusi su aviacinės ornitologijos problemomis civilinėje ir karinėje aviacijoje, dalyvauta Lietuvos oro uostų sertifikavimo darbuose Lietuvai stojant į Europos Sąjungą. Taip pat buvo atliekami paukščių buveinių pasirinkimo ir naudojimo, paukščių tarp migracinių sankaupių ir

Ornitologijos laboratorijos kolektyvas. Laboratorijos įkūrėjas habil. dr. Mečius Valius sėdi pirmoje eilėje trečias iš kairės. 1974 m.

žiemaviečių formavimosi dėsningumą, jų valdymo mechanizmų tyrimai. Per pastaruosius tris dešimtmečius tyrinėjama klimatinių parametų reikšmė paukščiams ir globalios klimato kaitos poveikis įvairiems paukščių metinio gyvenimo ciklo procesams, kurti paukščių apsaugos moksliniai pagrindai ir strategija, konsultuoti LR aplinkos ministerijos bei jos padalinių aplinkos apsaugos specialistai.

Lietuvoje atlikti darbai buvo nuolat pristatomi tarptautinėse BSCE (*Bird Strike Committee Europe*), vėliau IBSC (*International Bird Strike Committee*) organizuotose konferencijose. Lietuvoje atliekami aviacinės ir radarinės ornitologijos tyrimais domėjosi daugelio šalių mokslinių centrų mokslininkai, laboratorijoje kvalifikaciją kėlė specialistai iš Prancūzijos, Vokietijos, Suomijos, Čekijos, Lenkijos,

Moldovos, Kazachstano, Ukrainos. Buvo palaikomi ryšiai su tos srities mokslininkais iš Nyderlandų, Jungtinių Amerikos Valstijų, Prancūzijos, Izraelio, Čekoslovakijos.

Buvo sukurta originali aviacinės ornitologijos mokykla Lietuvoje, originali paukščių migracijos tyrimo mokykla Baltijos regione, pasiūlyta ir mokslinėje monografijoje pristatyta nauja pasaulyje biologijos mokslo šaka – klimato kaitos ornitologija (Žalakevičius, M. 2013. Ornitologijos raida: nuo pirmųjų sieninių olių piešinių iki klimato kaitos ornitologijos. Vilnius; Žalakevičius, M. 2015. Paukščių migracija. Vilnius; Žalakevičius, M. 2017. Klimato kaitos ornitologija. Vilnius.).

Moksliniai darbai publikuoti prestižiniuose pasaulio ornitologijos ir biologijos sričių mokslo žurnaluose, žymiausių pasaulio

Ornitologijos laboratorijos seminaras, kuriame dalyvauja ornitologai iš kitų Lietuvos mokslo institucijų, universitetų ir aplinkos apsaugos įstaigų. 1976 m. Mečislavo Žalakevičiaus archyvo nuotraukos.

universitetų leidyklų išleistose mokslinėse monografijose, nuolat cituojami tarptautinėje mokslinėje spaudoje.

Per 50 laboratorijos veiklos metų joje apgintos 25 daktaro ir habilituoto daktaro disertacijos, M. Žalakevičius apdovanotas Lietuvos mokslo premija ir išrinktas LMA tikruoju nariu (akademiku), vadovavo aštuoniems doktorantams, sėkmingai apgynusiems daktaro disertacijas. Iš viso Lietuvoje apginta daugiau kaip 40 ornitologinei tematikai priskiriamų disertacijų. Rengiant mokslo daktarus svarbus Ornitologijos (Paukščių ekologijos) laboratorijos vaidmuo.

Laboratorijos mokslininkai aktyviai dalyvavo ir dalyvauja įvairių tarptautinių pasaulio mokslinių ir gamtosauginių organizacijų veikloje, jų valdybose, Tarptautiniame ornitologiniame komitete, Europos Komisijos 5 FP komitete „Aplinka ir tvari plėtra“ ir kt.

Ornitologijos laboratorija suvaidino didžiulį vaidmenį Lietuvos ornitologijos mokslo plėtrai. Nuo pat įkūrimo dienos joje buvo organizuojami nuolatiniai moksliniai seminarai ir posėdžiai, į kuriuos buvo kviečiami ornitologai iš visos Lietuvos. Šie susibūrimai įtraukė jaunimą, buvo keičiamasi informacija apie šalyje ir užsienyje vykstančius renginius, konferencijas, galimus mokslinių tyrimų darbus. Užsimezgė glaudus bendradarbiavimas, atvedęs į mokslą nemažą būrį ornitologų iš kitų, ne mokslo institucijų – dr. Eugenijų Drobelių, dr. Vytautą Nedzinską, dr. Bronių Šablevičių, dr. Algimantą Mačikūną ir kitus.

Paukščių ekologijos laboratorija su kitų įstaigų ornitologais yra surengusi kelias tarptautines konferencijas, vykdė daugybę tarptautinių ir šalies mokslinių ir aplinkosauginių

projektų, jos mokslininkai buvo šių projektų vadovais ir atsakingais vykdytojais. Projektai vykdyti su Prancūzijos, Vokietijos, Taivano, Čekijos, Danijos, Nyderlandų, Norvegijos, Latvijos, Estijos, Ukrainos, Ispanijos ir kitų šalių mokslo centrais ir jų mokslininkais, pagal JAV valstybės departamento, Taivano nacionalinės mokslo ir technologijos tarybos, Maxo Plancko ornitologijos instituto, Oksfordo universiteto Edwardo Grey instituto, kitų organizacijų užsakymus. Vykdyti LIFE, LIFE+, ES PHARE, COST, HELCOM, INTERREG, ES 5 ir 6 Bendrųjų tyrimų programų, EK „Natura 2000“ projektai.

Savo 50-metį švenčianti moderni Paukščių ekologijos laboratorija toliau sėkmingai vykdo veiklą. Norisi jos kolektyvui palinkėti naujų ryškių pasiekimų, toliau garsinant Lietuvos vardą pasaulyje. •

Akad. Mečislavas Žalakevičius